

Pavla Sýkorová, **Do jaké míry mohly být učebnice matematiky politicky „nevinné“?**
Odraz dějinných skutečností v matematických slovních úlohách v letech 1938 - 1952,
bakalářská práce, Katedra dějin a didaktiky dějepisu, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy
v Praze, 2012, 87 stran.

Posudek vedoucí práce

Obvyklým pramenem historicko-politické analýzy bývají texty v učebnicích dějepisu, českého jazyka a literatury nebo společenských věd, u nichž lze předpokládat intenci formovat myšlenkový svět žáků prostřednictvím „době poplatných“ výkladů historické a sociální skutečnosti. Pavla Sýkorová se však rozhodla zkoumat tímto způsobem učebnice matematiky, jež se na první pohled jeví jako historicky neutrální nebo dokonce ahistorický pramen. Autorčiny rozборы však dokládají, že zvláště matematické slovní úlohy byly cíleně využívány nejen k procvičování základních aritmetických operací, ale také k utváření politicky prosazovaných představ: *„Kontextem doby nebyly ovlivněny jen učebnice, ale i jejich autoři. Matematika sama o sobě je objektivní vědou, význam součtu několika čísel ještě nedokázal vyvrátit žádný režim, ten však dokázal ovlivnit význam těchto čísel a okolnosti výpočtu a vypočítaných výsledků“* (s. 73). Zvláště patrně vyplouvají tyto skutečnosti na povrch, jsou-li porovnávány obsahy učebnic matematiky, které byly vydávány, upravovány či stahovány z oběhu v politicky překotném období, jaké zažily české země v letech 1938 – 1952.

V první části práce nastínila Pavla Sýkorová širší souvislosti svého výzkumu (s. 12 – 16) a popsala vývoj českého školství ve sledovaném období v návaznosti na důležité historické mezníky (s. 17 – 32). V centru její pozornosti se ocitly učebnice matematiky, jejichž používání ve výuce bylo oficiálně schváleno nebo zakázáno příslušnými orgány druhé republiky, protektorátními, respektive okupačními a poválečnými úřady. Zvláště se zaměřila na přítomnost dobově podmíněné interpretace historických skutečností, ale také na projevy nacistické a lidově demokratické ideologie v matematických slovních úlohách určených pro žáky českých obecných, měšťanských a nižších středních škol (s. 37 – 53). Analýzu autorka dovedla až do roku 1952, kdy byla v Československu zahájena druhá školská reforma od nastolení komunistického režimu. V závěru práce se Pavla Sýkorová zabývala životními osudy předního matematika Eduarda Čecha (1893 – 1960), jehož učebnice aritmetiky se

uplatnily za druhé světové války, po jejím skončení i v rámci jednotné socialistické školy (s. 54 – 71).

Hlavní přínos útlé práce Pavly Sýkorové spatřuji ve třech vzájemně propojených momentech. Za prvé, podává ucelený přehled o proměnách českého školství v letech 1938 – 1952, kdy se pod tlakem autoritářských režimů prosadila dodnes běžná praxe státního dohledu nad obsahem učebnic. Za druhé, na základě podrobné a pečlivé analýzy slovních úloh, s nimiž pracovali žáci i učitelé českých škol, názorně ilustruje, nakolik byla ve sledovaném období také matematika nástrojem ve službách politické propagandy. A za třetí, upozorňuje na hodnotově rozporný případ dějinného aktéra, který zasvětil svůj život „nejčistší“ vědecké disciplíně a zároveň neváhal upravovat učební texty v souladu s ideologickými požadavky právě vládnoucího režimu.

Z formálního hlediska splňuje bakalářská práce Pavly Sýkorové všechna předepsaná kritéria. Z hlediska obsahového nezbyvá než litovat, že autorka natolik upozadila svůj zájem o situaci v pohraničních oblastech, že nakonec opomněla i jen zmínit poválečný odsun Němců (s. 27). Vzhledem k tomu, že vím, kolik práce Pavla Sýkorová zmapování jazykově německého školství a jeho proměnám po odstoupení Sudet věnovala, dovolím si přičítat tuto skutečnost redakční nepozornosti. Pasáže, které nakonec v předkládané práci nenalezly uplatnění, se jistě stanou východiskem pro další zajímavé bádání.

Soudě podle zájmu, který bakalářská práce Pavly Sýkorové až dosud vyvolala mezi zájemci o historii a didaktiku matematiky, podařilo se autorce splnit nejen kvalifikační kritéria první fáze odborného historického studia, ale také oslovit potenciální čtenáře své práce. Lepší důkaz kvality si snad ani nelze přát. Práci navrhuji hodnotit jako výbornou.

V Lázních Kynžvart dne 30. dubna 2012

PhDr. Hana Havlůjová, Ph. D.